

М. М. Кисельов

Екології філософія

ЕКОЛОГІЇ ФІЛОСОФІЯ – галузь філософських досліджень, яка акцентує увагу на впливі екологічних проблем на методологію сучасного наукового пізнання та формуванні основних світоглядних орієнтацій сучасника. У ниніш. екол. реаліях особливої гостроти набувають питання узгодження раціонального та реального, розуму й сумління, духовного та чуттєвого, зовн. і внутр. світів людини. З'являється заг. потреба в розширенні засобів заг.-наук. та філос. рефлексій, спираючись на які можна було б переосмислити місце людини в світобудові, критично проаналізувати пройдений шлях і зорієнтуватися в напрямках розвитку світ. цивілізації. Досягнення НТП спровокували небезпечні сподівання на безмежну владу людини над природою. Втративши інтуїтивне відчуття своєї єдності з природою і гадаючи, що живе за влас. надприрод. законами, людина починає інтерпретувати природу як передумову для розвитку складної інфраструктури соціуму або необмежену сукупність ресурсів, котрі слід використовувати раціонально. Прогресуюче погіршення екол. ситуації в світі висуває вимогу взаєм. корекції науковості та «софійності», без чого людство приречене на нарощування «природоперетворювал.» могутності, порушуючи при цьому передумови й підвалини своєї життєдіяльності, втрачаючи сенс влас. існування. Людина в сучас. світобаченні дедалі менше виступає в якості деміурга, котрий свідомо і послідовно перетворює біосферу в ноосферу. «Геол.» вплив на всі без винятку складові біосфери не може бути оцінений як свідомий і розумний. Цим пояснюють переведення людини зі статусу «царя природи» в «громадянина природи». В екол. контексті це положення перетворюють у наповнену конкрет. змістом концепцію. Е. ф. наголошує на фундам. значимості природ. передумов і чинників у житті людини та суспільства. Такий підхід сприяє інтеграції в концептуал. ціле суперечливих складових «феномену людини», природничонаук. та соціогуманітар. типів мислення, компонентів природ. і соц. сфер життя та уявлень про них. Це робить екологію своєрід. «полігоном» сучас. наук. дослідж., галуззю, де відбувається актив. процес формування принципово нових світогляд. орієнтирів нашого сучасника. Досягнення класич. природознавства (об'єктивізм, однозначність, аналітичність, чітка позиція в системі класифікації) помітно втрачають свою вагомість. Дослідж. комплекс. систем (зокрема екологічних, з їх складним переплетенням соц.-політ., екон., технол. та природ. явищ) висувають на перший план такі засоби наук. аналізу, як статистичність, варіабельність, системність, полісемантичність,

режим легітим. співіснування альтернатив. теорій. Якщо класичну науку цікавили насамперед закони світобудови, то сучасне природознавство виявляє тенденцію до розгляду власне світу, розмаїття виявів його реал. буття, в чому саме й полягає сенс «екологізації» сучас. н.-д. процесу. Метаекол. аналіз застосовують для подолання розриву між сутністю та існуванням, налагодження контакту з реальністю, майже втраченого в добу класич. науки. Е. ф. прагне з'ясувати, як сучасні екол. ідеї детермінують суттєву трансформацію принципів світобачення та світорозуміння. Це стосується уявлень про живе та діяльність людини. Відбувається переосмислення уявлень про феномен живого як континууму, розлитому в світі на початку, яке не закінчується там, де закінчується власне його матеріал. носій. Феномен має безпосереднє відношення до духов. сфери, і тому не може бути досягнутим лише за допомогою засобів природничонаук. дослідж. Відбувається своєрідна реабілітація поняття «природа людини». Реал., живий індивід, з його багатоманіт. соматич. і духов. проявами, майже не береться до уваги у науках про суспільство, у процесі практ. діяльності. Біол. субстанцію і нині розглядають як нонсенс, рудиментар. недореченість щодо людини з її високими духовно-соц. чеснотами. Людина, попри всі її досягнення, залишається земною істотою, якій властиві функції біол. системи. Її життєдіяльність залежить від функціонування сукупності біосфер. механізмів. Ця обставина є сутністю для екол. проблематики, зумовлює її драматизм. Протиставлення «людина–природа» не є абсолютним, має свої межі. Діяльність у цьому аспекті іноді тлумачать як наслідок одвіч. й небезпеч. для людини незадоволення сущим, його нерозуміння та несприйняття. Звідси нахил до радикал., рев. діяльності, унаслідок чого природне перетворюється на штучне. У контексті означеного незадоволення сущим витлумачують навіть історію гріхопадіння першої людини – Адама. Світ не влаштовує людину, і вона його «олюднює», радикально перетворює. Безпосеред. продуктом цього перетворення є роздвоєння ціліс. світу на антагоніст. фрагменти: власне світ і «світ людини». Сучасність дає багатий матеріал для крит. ставлення до успіхів НТП – гол. результату люд. діяльності, тому діяльніс. принцип розуміння феномену людини недостатній. Його треба доповнювати буттєво-онтол. підходом, що апелює до більш глибоких рівнів люд. буття. Е. ф. (метаекологія) постає як один з магістрал. напрямів сучас. філос. процесу. Екол. умови не є декорацією, тлом, на якому відбувається тріумфал. поступ історії; їх фундам. вплив на розвиток компонентів соціуму важко перебільшити, тому не варто ними нехтувати. Істор. перспективи людства визначатиме екол. чинник.

Рекомендована література

1. D. F. Owen. What is Ecology? London, 1974;
2. Киселев Н. Н. Объект экологии и его эволюция: Филос.-методол. аспект. К., 1979;
3. Плотников В. В. На перекрестках экологии. Москва, 1985;
4. Горизонты экологического знания. Москва, 1986;
5. Киселев Н. Н. Мироззрение и экология. К., 1990;

6. Реймерс Н. Ф. Экология. Теория, законы, правила, принципы и гипотезы. Москва, 1994;
7. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / Пер. з нім. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Екології філософія / М. М. Кисельов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18667>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).